

[Omsett av Arne Garborg]

LUDVIG HOLBERG:

JEPPE PAA BERGET
ELLER
BONDEN SOM VART BARON

ACTUS III.

SCEN. I.

JEPPE. KAMMERTENAREN. SEKRETÆREN.

JEPPE (kjem fraa Hagen med Fylgje sitt; Mat er sett inn paa eit lite Bord). Ha, ha, Maten er alt framsett, ser eg.

KAMMERTENAREN. Ja; alt er ferdugt, naar naadig Herren tekkjest setja seg inn-aat. (Jeppe set seg. Dei andre stend bak Stolen og lær aat Unotarne hans, naar han forsyner seg i Matfatet med Henderne, rapar ved Bordet, snyter seg med Fingrarne og turkar deim paa Klædi).

KAMMERTENAREN. Vil Herren segja fyre um Vinen?

JEPPE. De veit sjølve kva Vin eg plar drikkja til Aabit.

KAMMERTENAREN. Det er rinsk Vin, Herren plar drikkja helst. Smakar ikkje den, kann han straks faa ein annan.

JEPPE. Han er hosta sur, den. De faa hava noko Mjød uppi; daa vert han god; Søtt likar eg.

KAMMERTENAREN. Her er Kanarisekk, um Herren vil smaka paa den.

JEPPE. Det er god Vin. Skraal alle! (Kvar Gong han drikk vert det blaase i Trompeten.) Hei, [side 24] pass upp, Karar; endaa eit Glas Vin, av Karnalisekk, skynar de vel. Kor hev du fenge den Ringen, du hev paa Fingeren din?

SEKRETÆREN. Den hev Herren sjølv gjeve meg.

JEPPE. Det hugsar eg ikkje; gjev meg Ringen att; eg maa hava gjort det i Drukkenskap. Ein gjev daa ikkje slike Ringar burt. Sidan vil eg sjaa etter, kva for andre Ting de kann hava fengi; Tenarar skal ikkje hava anna enn Kost og Løn. Eg kann sverja paa, at eg ikkje veit av eg hev gjeve dykk noko serskilt; for kvi skulde eg det? Han er daa yver tie Riksdaler verd, den Ringen. Nei, nei, god' Karar; ikkje so, ikkje so. De maa ikkje gjera Dykk Bate av Veikleiken og Drukkenskapen til Herskapet Dykkar. Naar eg er drukken, so er eg ferdug til aa gjeva burt Broki mi; men naar eg hev sove ut Rusen, so tek eg Gaavurne att. Elles fekk eg Nille, Kjeringi, paa Nakken. Naah; kva er det eg segjer. Det er det gamle Tullet som kjem for meg att, so eg hugsar ikkje kven eg er. Gjev meg endaa eit Glas Karnalisekk. Same Skaal! (Trompetblaaster). Gjev Agt paa det eg segjer, Karar; og lat det vera Dykk til Vitring for siden, at gjev eg burt noko um Kvelden naar eg er drukken, so gjev de det tilbaka um Morgonen. Naar Tenarar fær meir enn dei kann eta upp, so vert dei storlaatne og slær paa Nakken aat Herskapet. Kor mykje hev *du* i Løn?

SEKRETÆREN. Herren hev alltid gjeve meg 200 Riksdalar um Aaret.

JEPPE. Du skal hava Fanden og ikkje 200 Riksdalar heretter; kva Gagn gjer du for 200 Riksdalar? Eg maa sjølv slæpa som ein Gamp og staa paa Laaven fraa Morgon til Kveld – so; der kjem dei forbanna Bondegrillurne atter. Gjev meg endaa eit Glas Vin. (Han drikk att, og Trompetarne læt). 200 Riksdaler! Det er aa flaa Herskapet sitt. Høyr, veit de noko, de gode Karar; naar eg hev eta, so er eg meint paa aa hengja upp annankvar ein her paa Garden. Eg er ikkje skjemtande med i Pengesaker, so mykje de veit det.

KAMMERTENAREN. Me vil gjeva att alt det me hev fengi av den naadige Herren.

JEPPE. Ja, ja, naadig Herre, naadig Herre; Komplement og Baslement er her godt Kaup paa i desse Tider. De vil smyrja meg um Munnen med naadig Herre, til dess de hev fengi Pengarne fraa meg og i Staden vorte *mine* Naadigherrar. Munnen segjer naadig Herre, men Hjarta segjer ditt Narr. De talar ikkje som de tenkjer, Karar! De Tenestemenn, de er liksom Abner, som [side 25] kom og helsa Roland og sa: heil vere deg, Bror min! og stakk Dolken i Bringa paa han. Nei, tru de meg; nokon Narr er Jeppe ikkje! (Alle fell paa Knæ og bed um Naade). Stande berre upp att, Karar, til dess eg hev ete. Sidan skal eg sjaa etter koss det heng ihop, og kven som hev fortent aa verta upphengt eller ei. No vil eg vera lystig. Kor er Gardsfuten min?

KAMMERTENAREN. Han er her utanfyre. Lat han koma inn straks.

SCEN. 2.

JEPPE. KAMMERTENAREN. SEKRETÆREN. GARDSFUTEN.

GARDSFUTEN (kjem inn i sylvknappa Kjole med Sabelgjord um Livet). Hev naadig Herren noko aa bjoda?

JEPPE. Inkje anna enn at du skal verta hengd.

GARDSFUTEN. Eg hev daa inkje vondt gjort, naadige Herre; kvi skal eg verta hengd?

JEPPE. Er du ikkje Gardsfut?

GARDSFUTEN. Jau, naadige Herre.

JEPPE. Og endaa spør du, kvi du skal verta hengd?

GARDSFUTEN. Eg hev daa tent naadig Herren so trutt og ærlegt, og vore so onnug i Embættet mitt, so at naadig Herren hev rost meg framfor andre av Tenarane sine.

JEPPE. Ja visst hev du vore onnug i *ditt* Embætte; det kann ein sjaa paa dei støypte Sylvknapparne dine. Kva fær du i Løn um Aaret?

GARDSFUTEN. Eit Hundrad Riksdalar.

JEPPE (gjeng att og fram). Eit halvt Hundrad Riksdalar? Ja du skal hengja strakst.

GARDSFUTEN. Det kann ikkje vera mindre, naadige Herre, for mødesam Tenesta i eit heilt

Aar.

JEPPE. Du skal verta hengd nettupp for di at du hev berre eit halvt hundra Riksdalar. Du hev Raad til sylvknappa Kjole, til Krusedullar kring Henderne, til Silkeping att-i Haaret, og hev berre 50 Riksdalar um Aaret; *maa* du daa ikkje stela fraa meg arme Mann; kor skulde det elles koma ifraa?

GARDSFUTEN (paa Kne). Aa, naadige Herre, spara meg for den fatige Kona mi Skuld og for dei umyndige Born.

JEPPE. Hev du mange Born?

GARDSFUTEN. Eg hev sju som liver, naadige Herre.

JEPPE. Ha, ha, sju Born som liver? Fort; heng han, Sikketér.

SEKRETÆREN. Aa, naadige Herre, eg er daa ingen Rettar!

JEPPE. Det du ikkje er kann du verta; du ser meg ut [side 26] til altslag. Og naar du hev hengt honom, so skal eg sidan hengja deg.

GARDSFUTEN. Aa, naadige Herre, er der ingen Pardon?

JEPPE (gjeng og driv; sèt seg og drikk; stend upp att). Eit halvt Hundrad Riksdalar og sju Born? Vil ingen annan hengja deg, so gjer eg det sjølv. Eg veit nok kva de er for Karar, de Gardsfutar. Eg veit korleis de hev fare fram mot meg og andre stakkars Bønder – so! der kjem desse Bondegrillurne att. Eg vilde segja: eg kann dykkar Haatt og Framferd so væl paa mine fem Fingrar, at eg kunde vera Gardsfut sjølv, um det kneip. De tek Rjomen av Mjølki, og Herrskapet fær ein Lort, beint ut sagt. Eg trur, at skal Verdi staa ei Stund, so vert Gardsfutarne Herrar og Herrarne Gardsfutar. Naar Bønderne sting dykk eller Kjeringarne dykkar ein Skilling i Neven, so gjeng de til Herrskapet med vene Talemaatar: den stakkars Mannen, han er viljug og onnug nok; men det hev gjenge gale for han paa ymis Vis, so han kann ikkje betala; han hev skrinn Jord; Buskapen hans hev fengi Skabb, og anna dilikt; med slikt Snakk maa daa Herrskapet lata seg lita. Tru du meg, god' Kar: eg læt meg ikkje snyta paa den Maaten; eg er sjølv Bonde og Bonde Son – so, der kjem det att, det Tullet. Eg segjer eg er Bonde Son; for dei fyrste Foreldri vaare, Abraham og Eva, dei var Bønder.

SEKRETÆREN (like eins paa Kne). Naadige Herre, hav Medynk med honnom for Skuld den fatige Kona hans; for kva skal ho og Born sidan live av?

JEPPE. Kven segjer dei skal liva? Ein kann hengja upp deim med.

SEKRETÆREN. Aa, Herre, det er slik ei ven, yndefull Kona.

JEPPE. So? Du er kanskje forlibt i henne, ettersom du fører Saki hennar so ihuga? Lat henne koma inn.

SCEN 3.

KONA AAT GARDSFUTEN. JEPPE. DEI ANDRE.

(Køna kjem inn; kysser Jeppe paa Handi).

JEPPE. Er det Køna til Gardsfuten?

KONA. Ja, naadig Herre.

JEPPE (tek henne paa Brystet). Du er ven. Vil du sova hja meg i Natt?

KONA. Herren hev aa bjoda i alt; eg er i hans Tenesta.

JEPPE (til Gardsfuten). Gjev du Løyve til at eg ligg med Køna di i Natt?

GARDSFUTEN. Eg takkar Herren, at han vil gjera det ringe Huset mitt den Æra.

JEPPE. Sjaa her, sèt fram ein Stol til henne; ho skal [side 27] halda Bordskikk med meg. (Ho set seg til Bords og ét og drikk i Lag med honom. Han vert aabryen paa Sekretæren og segjer): Du skal faa ei Ulukka, dersom du ser paa henne. (Sidan slær Sekretæren Augo ned, so tidt Jeppe ser paa honom.)

(Jeppe syng ei gamaldags Kjærleiksvise.

Han byd Musiken spela ein Polskdans ; dansar med henne, men dett tri Gonger av Fullskap; den fjerde Gongen vert han endeleg liggjande og somnar).

SCEN. 4.

BARONEN. DEI ANDRE.

BARONEN. Han søv alt dugeleg. No hava me vunne Spelet; men me hadde so nær sjølve vorte mest narra. For han var meint paa aa spela Husbond yver oss; og daa hadde me anten lôte spillt Historia, eller me hadde vorte ille medfarne av denne grove Bonden. Men av Aatferdi hans kann ein læra, kor hardfenge og ovmodigt sovore Folk vert av aa koma braadt upp ifraa Skarnet i Ære og Høgd. Det var nære ved i ei Ustund at eg tok paa meg aa spela Sekretær; for hadde han late meg dengja, so hadde det vorte ei ørski Historie, som hadde gjort meg ikkje mindre enn Bonden til Gjøn for Folk. Det er best, at me lata honom sova lite enno, fyrr me draga dei skitne Bondeklædi paa honom att.

ERIK. Aa, Herre, han søv alt som ein Stein; sjaa her, eg kann slaa honom; han kjenner det ikkje.

BARONEN. Faa honom ut daa, og fullføre Komedia.